

40. Festival filmskog scenarija / Danas

Festival filmskog scenarija, 40. put od 13. do 17. avgusta u Vrnjačkoj Banji

Dnevnik mašinovođe

ŠESNAEST takmičara bez selektovanja

Jubilarni, 40. Festival filmskog scenarija, koji se ove godine održava od 13. do 17. avgusta u Vrnjačkoj Banji, prikazaće 16 filmova u glavnom takmičarskom programu. Ovi filmovi nisu selektovani, odnosno, program je sastavljen od ostvarenja koja su ispunila osnovne kriterijume.

Najkomunikativniji filmovi biće prikazivani u dva udarna termina na *Letnjoj pozornici* – koja je, za ovu priliku *našminkana* – a ostvarenja koja obrađuju teme mladih i art filmovi prikazaće se

u bioskopskoj dvorani, prva u ponoćnom terminu jer računaju i na mlađu publiku, a druga u večernjem od 19 sati. Apsolutnu premijeru na ovom festivalu imaće film Predraga Peđe Radonića *Razdor*, o povratku jedne srpske porodice na Kosovo, u kome igraju široj publici manje poznati glumci niškog, kao i prištinskog pozorišta, odnosno njegovog srpskog dela izmeštenog iz matičnog grada.

Žiri FFS činiće prošlogodišnji laureat Goran Radosavljević, čiji je film *Enklava* pobedio, reditelj Nebojša Brađić i dramaturg i scenarista Predrag

Perišić, dobitnik glavne nagrade na prvom Banjskom festivalu 1977, za *Ljubavni život Budimira Trajkovića*. Oni će odlučivati o tri glavne nagrade koje pored povelje podrazumevaju i novčani iznos.

Prateći programi su već tradicionalna Letnja škola dramaturgije *Slobodan Stojanović*, takođe škola filmske kritike, promocije filmskih knjiga i izložbe, kao i Simpozijum posvećen ove godine, naravno, jubileju, odnosno, putu festivala, o kome će govoriti njegovi veterani i osnivači.

Goran Radaković i Dragan Nikolić

Prvi festival održan je od 15. do 21. avgusta 1977. godine i taj termin (sredina ili početak druge polovine avgusta) ostao je tradicionalan, osim 1989. kad je zbog pomeranja termina Festivala u Puli, Vrnjački festival bio *premijerni* i održan krajem jula meseca. Projekcije su održavane na *Letnjoj pozornici* (stari objekat) da bi od 1988. bile premeštene u novi *Amfiteatar* sagrađen na Crkvenom (Čajkinom) brdu.

Specifično zamišljen i specifično ustrojen, Festival filmskog scenarija nije bio nikome konkurencija i nije želeo da ispravlja ničije *nepravde* i *greške*, naprotiv, s jasnom koncepcijom i namerom odgovorno i sigurno išao je svojim putem, tretirajući scenario kao osnovu i bitni ključ filmskog stvaralaštva, vraćajući mu dostojanstvo koje je zaslužio. Time je izborio svoje značajno mesto u istoriji jugoslovenske kinematografije.

Preuzeto sa sajta FFS – www.screenfest.org.rs

Zabranjeni bez zabrane Filmovi iz YU bunkera

OTKRIVANJE

Jugoslovenski filmski crni talas bio je godinama tabu tema. Do 1973. u ondašnjoj Jugoslaviji proizveden je 431 film, a zvanično sudski bio zabranjen samo jedan – omnibus *Grad* reditelja Kokana Rakanjca, Marka Babca i Živojina Pavlovića. Gledajući tako, tadašnje jugoslovensko društvo bilo je jedno od najdemokracičnijih na svetu. Međutim, u ondašnjoj jugoslovenskoj kinematografiji postojalo je četrdesetak filmova koji su po raznim osnovama, ali uvek bez zvanične zabrane i pisanih dokumenata, mrak bioskopskih dvorana zamenili mrakom filmskih bunkera, to jest na volšeban način nestajali na relaciji producent-distributer-bioskopi. Drugim rečima, nisu stigli do gledalaca.

Veliku akciju vraćanja legitimiteta upravo takvim filmovima organizovao je Festival filmskog scenarija of 1987. do 1990. godine, po ideji Radoslava Zelenovića. U tom periodu je po prvi put javno progovoreno o čitavoj seriji domaćih filmova koji su na razne načine bili sklonjeni od očiju javnosti.

Na 11. festivalu, 1987. godine prikazani su *Doručak s đavolom* i *Sveti pesak* Miroslava Antića, godinu dana kasnije, na 12. festivalu *Uloga moje porodice u svetskoj revoluciji* i *Slike iz života udarnika* Bate Čengića, koji je vidno uzbuđen prisustvovao projekcijama svojih filmova posle više od 15 godina, 1989. godine, na 13. festivalu prikazani su *Dellje* Miće Popovića i *Zaseda* Živojina Pavlovića, a te godine je održan i simpozijum na temu *Jugoslovenski film i cenzura*.

Akcija je završena 1990. godine zahtevom da se ukine presuda jedinom sudski zabranjenom filmu na prostorima bivše Jugoslavije, filmu *Grad* (koji je tada prvi put i prikazan na javnoj projekciji), što je sud u Sarajevu i učinio neposredno pred raspad zemlje.

Preuzeto sa sajta FFS – www.screenfest.org.rs

SCENARIO U CENTRU PAŽNJE

DRAGOLJUB VOJNOV: Ni komercijalnog filma nema bez državnog novca

Kao producent sam prepoznavao značaj scenarija i trudio sam se da ga vrednujem u skladu sa nekim standardima koji su tada postojali, recimo da honorar scenariste iznosi određeni postotak rediteljevog honorara i ukupnog budžeta filma. Međutim, iz današnje vizure, mislim da su i ti standardi bili preniski za onaj značaj koji scenario ima u realizaciji filma. Danas, koliko vidim, čak ni ti standardi ne važe, i to me iskreno brine. Ipak, *Filmski centar Srbije* prepoznaje značaj scenarija, pokreće konkurse za razvoj i to je jako važno – govori za *Danas* o važnosti scenarija za jedan film iz ugla producenta Dragoljub Vojnov, umetnički direktor i izvršni producent FFS.

Jubilarni je Banjski festival, kome se zemlja od kad je nastao tri puta menjala i sužavala. Kao svedok većine filmova na njemu prikazanih, imate li utisak da se sa smanjenjem te zemlje, nekako „smanjivala“, „skupljala“ i filmska umetnost sa ovih prostora ili je ona ipak i danas veća od značaja države u kojoj nastaje?

– Kinematografija se ispostavila vitalnijom od država u kojima je nastajala. Međutim, kod nas, zbog malog tržišta, čak ni komercijalnog filma nema bez državnog novca, a javni novac je neophodan za nastanak evropskog umetničkog filma. Dakle, stabilna država je izuzetno važna za opstanak kinematografije. Ono što je jako značajno jeste da ove godine imamo na programu nekoliko filmova nastalih bez ikakvog državnog novca. Činjenica da ljudi ulažu takav trud da bi se izrazili u formi dugometražnog filma pokazuje da je trag naše filmske baštine jako dubok i jako podsticajan.

Ovdašnjim scenaristima poručio bih da na fakultetu pronalaze reditelje sa kojima se dobro razumeju jer ako nastupaju u paketu, lakše privući pažnju producenata

Koliko je skupo podržavati razvoj nekog scenarija, što je ideja koja bi mogla da se realizuje na festivalu poput ovog, ili je zapravo dobar, izbrušen scenario velikim delom i gotov film?

– Razvoj scenarija u okviru festivala mora biti sledeći krupan korak u razvoju naše manifestacije. Značaj podrške za razvoj scenarija ne svodi se samo na novac koji dobija pisac već i na priznanje koje projekat dobija podrškom na nekom respektabilnom fondu. Ako uspejemo da napravimo da naš piščing forum dobije taj ugled i da etiketa naše podrške nešto znači u daljem životu projekta, onda će podrška imati smisla. U principu uvek postoji rizik da se podrška filmskom scenariju pretvori u džeparac za pisce. Međutim, u Evropi ima konkursa na kojima finansiranje projekta ne može započeti bez dobijanja premije za razvoj. Ako bi konkurs za razvoj scenarija dobio neku kvalifikacionu dimenziju za dalje konkurse onda bi se ti rizici od bacanja para jako umanjili.

Kako vidite budućnost FFS, uzeti u obzir sve dostupnije načine pravljenja filmova? Da li možda scenario ostaje jedini klasičan, standardni deo filma – neophodan ili suvišan?

– Čini mi se da ste upravo objasnili ono što je naša glavna specifičnost. Ove godine na programu imamo filmove najrazličitijih žanrovskih i produkcijskih profila. Da smo pravili selekciju na bazi gledanja filmova, verovatno bi u sebi nosila dosta produkcijske diskriminacije. Međutim, nagrade na našem festivalu se daju na bazi čitanja scenarija. Stoga, scenario je u centru pažnje, realizacija je bitna samo kao put u prevodenju tog teksta na ekran. Samim tim, naš festival upravo podržava tu fundamentalnu filmsku kreativnost koja se naizgled može iznedriti i u neuslovima, što naravno ne znači da scenaristi treba da pišu bez nadoknade.

Šta biste kao prekaljeni filmski radnik poručili ovdašnjim scenaristima na početku karijere?

– Poručio bih im da na fakultetu pronalaze reditelje sa kojima se dobro razumeju jer će ako nastupaju u paketu lakše privući pažnju producenata. U ranijem periodu bilo je dramaturških odeljenja koja su čitala scenarije. Sada toga nema, i producente mnogo lakše privlače zaokruženi paketi. Zatim, poručio bih im da budu vredni, da pišu, i da ne klonu duhom posle odbijanja. Ponekad je brzo odbijanje bolje za scenaristu nego dugotrajno producentovo preišljavanje.

Apofenija

Dobra žena

Ona je živa

Otažbina

Otvorena

Paluba ispod Terazija

Panama

Pored mene

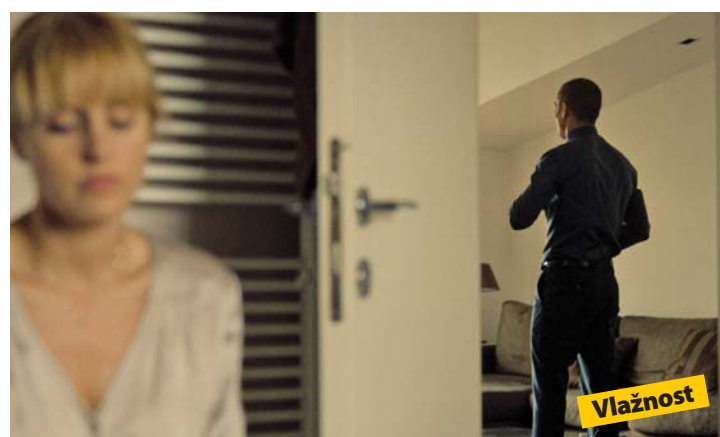
Porodica

Procep

Smrdljiva bajka

Vlažnost

Braća po babine linije

Sizif K

PROGRAM

SUBOTA, 13. avgust

■ Otvaranje 40. FFS, nakon čega slede projekcije – Letnja pozornica od 20.30 sati;

– **Dnevnik mašinovođe** – scenario i režija Miloš Radović;

– **Dobra žena** – scenario Mirjana Karanović, Stevan Filipović i Darko Lungulov; režija M. Karanović;

NEDELJA, 14. avgust

■ Prikazivanje studentskih filmova – Bioskop u 17 sati;

■ **Ona je živa** (scenario i režija Strahinja Mladenović) – Bioskop u 18.30;

■ Letnja pozornica od 20.30:

– **Vlažnost** – scenario Nikola Ljuca, režija Saša Bajac i Nikola Ljuca;

– **Smrdljiva bajka** – scenario i režija Miroslav Momčilović;

■ **Otvorena** (scenario i režija Momir Milošević) – Bioskop u ponoć;

PONEDELJAK, 15. avgust

■ **Apofenija** (scenario Dragan Stanković, režija Marin Malešević) – Bioskop u 17 sati;

■ Letnja pozornica od 20.30:

– **Panama** – scenario Pavle Vučković i Jelena Vuksanović, režija Pavle Vučković;

– **Procep** – scenario Milan Konjević i Barry Keating, režija Dejan Zečević;

■ **Paluba ispod Terazija** (scenario Dušan Zarić, Dejan Vlaisavljević Nikt i Ilija Labalo, režija Dejan Vlaisavljević Nikt) – Bioskop u ponoć;

UTORAK, 16. avgust

■ Letnja pozornica od 20.30 sati:

– **Pored mene** – scenario Stevan Filipović i Milena Bogavac, režija Stevan Filipović;

– **Sporazum** – scenario i režija Predrag Peđa Radonjić;

■ **Porodica** (scenario i režija Saša Radojević) – Bioskop u ponoć;

SREDA, 17. avgust

■ **Sizif K** (scenario i režija Filip Gajić) – Bioskop u 18.30 sati;

■ Proглаšenje pobednika i dodela nagrada, nakon toga projekcije – Letnja pozornica od 20.30 sati;

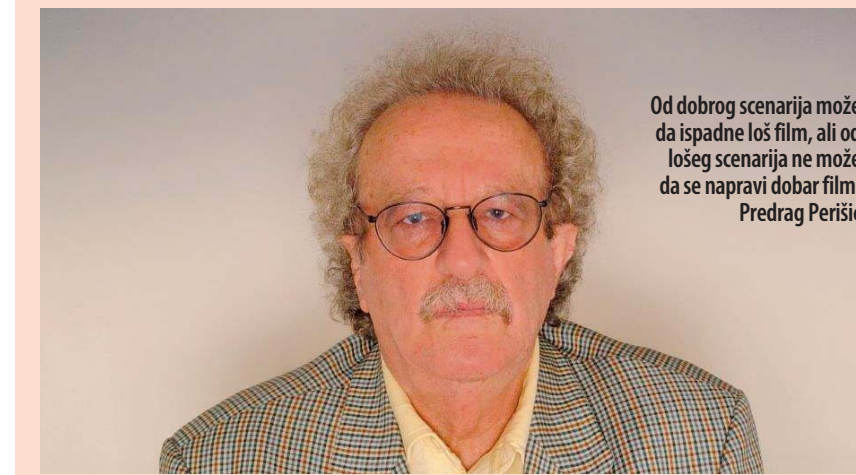
■ **Braća po babine linije** – scenario i režija Radoš Bajić;

■ **Otažbina** – scenario Milena Marković, režija Oleg Novković.

AFIRMACIJA PROFESIJE

PREDRAG PERIŠIĆ: Domaćem filmu nedostaje kritičnost prema stvarnosti

Od dobrog scenarija može da ispadne loš film, ali od lošeg scenarija ne može da se napravi dobar film: Predrag Perišić

Kada je osnovan Festival filmskog scenarija u Vrnjačkoj banji (1977), namera je bila da se na pravi način vrednuje filmski scenario. FFS je nastao onog momenta kad se ukazala potreba da se o filmskom scenariju kao jednom od najbitnijih elemenata u filmskom stvaralaštvu progovori profesionalno jer ne treba zaboraviti da u to vreme već imamo nekoliko generacija školovanih dramaturga – kaže za *Danas* Predrag Perišić, dramaturg, član žirija ovogodišnjeg FFS, dobitnik glavne nagrade na Prvom FFS za film *Ljubavni život Budimira Trajkovića*.

Šta je u to vreme značio ovaj festival za nas kao mlade autore? Festival u Pulji je tada bio veliki jugoslovenski festival, kojim je imao raznolike nagrade ali nije imao nagradu za scenario. Niški festival tretirao je glumačka ostvarenja. U to vreme bili smo velika zemlja i velika kinematografija. Godišnje se snimalo 20 do 30 filmova. Na Prvom FFS bili su veliki jugoslovenski reditelji, Vatroslav Mimica, Dušan Vukotić, Veljko Bulajić, Saša Petrović... a prvu nagradu su pored toliko slavni imena dobila dva debitanta, Milan Jelić i ja. To je bila velika hrabrost. A to je samo značilo i da je nagrađen kvalitet a ne ime. I to je ostala odlika FFS do današnjih dana – objašnjava sagovornik *Danas*.

Ovaj Festival upravo je značajan što je omogućio afirmaciju jedne profesije koja je do tog vremena bila relativno zapostavljena. To je vreme filmova francuskog *novog talasa*, autorskog filma koji je delimično negirao ulogu scenarija. Fransoa Trifo je rekao: „Film se piše kamerom a ne olovkom“. Što je samo delimično tačno jer je Trifo za Godarov film *Do poslednjeg daha* pisao veoma detaljan scenario kao i za svoje filmove *400 udaraca* i *Žil i Džim*. To je jedan od najboljih filmskih scenarija koji sam ja pročitao – seća se Perišić.

Uvek je postojalo saznanje kod autora o značaju filmskog scenarija. Sve počinje od belog, praznog papira na kome vi ispisujete svoje viđenje budućeg filma. Vi ste kao pisac prvi i gledalac i kritičar tog budućeg filma. Dok pišete scenario film se vrti u vašoj glavi, vi ste prvi

koji procenjuje vrednost i zanimljivost tog budućeg filma – dodaje on.

Malo ko danas negira ulogu filmskog scenarija. Druga je stvar što u poslednje vreme reditelji pišu i scenarija za filmove. To je dobro i loše. Dobro je da se pojedinci iskažu kao kompletni autori pod uslovom da su zaista daroviti i talentovani. Što nije uvek slučaj. Pisanje scenarija je pored inspiracije i jedna vrsta zanata. Vi morate da poznajete odrađena dramaturška pravila da biste napisali dobar scenario a to se uči u školi – objašnjava Perišić.

Filmski scenario je posebna vrsta literature. Nikad ne počinje: bio jednom jedan... nego eksternijer, enterijer, dan noć. Pisati scenario znači pre svega pisati slike, pisati zvuke. Odsjaj automobilskih farova u daljini, škripa guma, osvetljen prozor na kući, zvuk kiše... koraci po mokrom asfaltu... Pisac oblikuje sudbine svojih junaka. Stvara karaktere i likove. Mržnju, strast, ljubav... Filmski scenario je rukopis sastavljen od slika u pokretu i zvukova. Hitchcock je rekao „Snimiti film za mene znači pre svega ispričati priču. Ona može da bude neverovatna samo da ne bude obična. Drama to je život iz koga su isključeni svi dosadni događaji“ – podvlači sagovornik *Danas*.

Ovde neću razlagati večnu tezu šta je značajnije za film: scenario, režija, gluma, kamera ili muzika. Svesni smo da je film jedna kompleksna umetnost sastavljena od raznih elemenata. Reditelja filma sam uvek doživljavao kao dirigenta jednog velikog orkestra u kome je svaki muzičar podjednako važan, ali je dirigent, odnosno reditelj, taj koji upravlja i vodi računa o svim segmentima filma.

Reue Kler, poznati francuski reditelj jasno je formulisao da se filmski scenario približava pozorištu po strukturi a romanu po formi. Jer film nije ni snimljeno pozorište niti roman za gledanje. Filmski scenario mora da uzme ono najbolje i od pozorišta i od literature. Po meni, najbolje je kad pisac i reditelj rade zajedno. Još je bolje kad mladi reditelj radi po scenariju iskusnog scenariste. Ali u umetnosti stroga pravila ne postoje. Sve je dozvoljeno ukoliko ste dovoljno obrazovani i talentovani da napravite dobar film.

Jedan filmski scenarista rekao je: „Ono što ostane zabeleženo na filmskoj traci uvek je neka vrsta kompromisa između scenariste i reditelja. Ali ja više volim da vidim i taj kompromis na ekranu nego svoje remek delo u fioči“ – precizira Perišić.

Učim studente tehnici pisanja filmskog scenarija. Pokušavam da ih naučim da ne budu sujetni i da odmah čim se upišu na FDU smatraju da su genijalni umetnici koji sve znaju. I ono što je najvažnije, i za scenariste i za reditelje: od dobrog scenarija može da ispadne loš film, ali od lošeg scenarija ne može da se napravi dobar film. Na kraju, podsetio bih na misao Alberta Kamija – „Umetnost je pobuna umetnika protiv stvarnosti“ – kaže on.

Neobjašnjiv strah kod autora

Mi smo sve stariji, Festival je sve mlađi. Dolaze mladi autori koji daju vitalnosti i značaja Festivalu. Ono što nedostaje, po mom skromnom mišljenju, domaće filmu, to je jedna kritičnost prema stvarnosti. Kao da kod autora postoji neki neobjašnjiv strah da se ne zamere vlasti ili onima koji dodeljuju novac za filmove, pa se bave beznačajnim temama iz svog mladačkog okruženja: nasilje, seks, droga... Imamo primer novog rumunskog filma koji dobija značajne svetske nagrade jer se bavi temama koje su veoma kritične prema socijalnom statusu pojedinca, odnosu države prema marginalnim sredinama, i ono što je najvažnije: kritika su vlasti koja ugrožava slobodu mišljenja i govora.

POBEDNICI FFS

Ljubavni život Budimira Trajkovića

PRVI festival, 1977: Predrag Perišić i Milan Jelić – *Ljubavni život Budimira Trajkovića*;
DRUGI festival, 1978: Mirko Kovač i Lordan Zafranović – *Okupacija u 26 slika*;
TREĆI festival, 1979: Gordana Mihić – *Osvajanje slobode*;
ČETVRTI festival, 1980: Dušan Kovačević – *Ko to tamo peva*;
PETI festival, 1981: Rajko Grlić i Branko Šemen – *Samo jednom se ljubi*;
ŠESTI festival, 1982: Goran Marković – *Variola vera*;
SEDMI festival, 1983: Gordana Mihić – *Balkan ekspres*;
OSMI festival, 1984: Dubravka Ugrešić i Rajko Grlić – *U raljama života*;
DEVETI festival, 1985: Abdulah Sidran – *Otac na službenom putu*;
DESETI festival, 1986: Gordana Mihić – *Srećna nova 49*;
JEDANAESTI festival, 1987: Goran Marković – *Već viđeno*;
DVANAESTI festival, 1988: Ivan Aralica i Krsto Papić – *Život sa stricem*;
TRINAESTI festival, 1989: Abdulah Sidran i Ademir Kenović – *Kuduz*;
ČETRINAESTI festival, 1990: Ferenc Deak – *Granica*;
PETNAESTI festival, 1991: Srđan Karanović – *Virdžina*;
ŠESNAESTI festival, 1992: Aleksandar Barišić i Darko Bajić – *Crni bombarder*;
SEDAMNAESTI festival, 1993: Dušan Makavejev – *Gorila se kupu u podne*;
OSAMNAESTI festival, 1994: Dušan Jelić i Ivan Panić – *Ni na nebu ni na zemlji*;
DEVETAESTI festival, 1995: Dušan Kovačević – *Urnebesna tragedija*;
DVADESETI festival, 1996: Slobodan Selenić – *Ubistvo s predumišljajem*;
DVADESET PRVI festival, 1997: Puriša Đorđević – *Tango je tužna misao koja se pleše*;
DVADESET DRUGI festival, 1998: Srđan Dragojević – *Rane*;
DVADESET TREĆI festival, 1999: Gordana Mihić – *Crna mačka beli mačor*;
DVADESET ČETVRTI festival, 2000: Đorđe Milosavljević i Srđan Koljević – *Nebeska udica*;
DVADESET PETI festival, 2001: Milutin Petrović, Saša Radojević i Petar Jaković – *Zemlja istine, ljubavi i slobode*;
DVADESET ŠESTI festival, 2002: Srđan Golubović, Biljana Maksić i Đorđe Milosavljević – *Apsolutnih sto*;
DVADESET SEDMI festival, 2003: Biljana Maksić i Dejan Zečević – *Mala noćna muzika*;
DVADESET OSMI festival, 2004: Miroslav Momčilović – *Kad porastem biću Kengur*;
DVADESET DEVETI festival, 2005: Aleksandar Davić – *Žurka*;
TRIDESETI festival, 2006: Miroslav Momčilović – *Sedam i po*;
TRIDESET PRVI festival, 2007: Melina Pota Koljević i Srđan Koljević – *Klopka*;
TRIDESET DRUGI festival, 2008: Stefan Arsenijević, Bojan Vuletić i Srđan Koljević – *Ljubav i drugi zločini*;
TRIDESET TREĆI festival, 2009: Miroslav Momčilović – *Čekaj me, ja sigurno neću doći*;
TRIDESET ČETVRTI festival, 2010: Aleksandar Radivojević i Srđan Spasojević – *Srpski film*;
TRIDESET PETI festival, 2011: Dimitrije Vojnov i Stevan Filipović – *Šišanje*;
TRIDESET ŠESTI festival, 2012: Srđan Dragojević – *Parada*;
TRIDESET SEDMI festival, 2013: Srđan Koljević i Melina Pota Koljević – *Krugovi*;
TRIDESET OSMI festival, 2014: Mina Đukić – *Neposlušni*;
TRIDESET DEVETI festival, 2015: Goran Radovanović – *Enklava*.

REČ DOMAĆINA

Oplemenjivanje vrnjačkog kulturnog ambijenta

Festival filmskog scenarija najstarija je kulturna manifestacija u Vrnjačkoj Banji, koja traje evo već skoro četiri decenije. Kao dobri domaćini, iz godine u godinu, otvaramo vrata Vrnjačke Banje umetnicima, filmskim poslenicima koji, učestvovanjem na festivalu, oplemenjuju vrnjački kulturni ambijent. Povodom 40. festivala, kao odgovorna vlast, uz pomoć Ministarstava trgovine, turizma i telekomunikacija i Ministarstva kulture, pristupili smo rekonstrukciji amfiteatra na kome se tradicionalno održava festival, tako da očekujem da ove godine, shodno jubileju, festival u punom sjaju predstavi Banju kao prestonicu srpskog turizma i kulture.

Boban Đurović, predsednik opštine Vrnjačka Banja

VEŠTINA PREPOZNAVANJA

IVAN VELISAVLJEVIĆ: U domaćim filmovima ponestalo je originalnosti i kompleksnosti

Scenario je nužan, ali nije dovoljan. Ukoliko ga shvatimo kao tekst koji opisuje potencijalni film, a ne kao priču filma koji gledamo, tj. ono što zamišljamo da piše u tekstu na osnovu prizora koje vidimo, jasno je da scenario morate imati da biste dobili novac za početak produkcije, kod fondovskog finansiranja, kao i kod privatnog producenta. Još uvek ne znam za izuzetke. Doduše, znam za slučajeve da je scenario menjan do te mere da je na kraju gotovo potpuno odbačen, a za efekat filma bila je presudna vizuelna komponenta nastala radom reditelja, montažera i direktora fotografije. No, scenario je u svakom slučaju jedan od prvih koraka – govori za *Danas* o važnosti scenarija za nastanak dobrog filma Ivan Velisavljević, dramaturg, književni kritičar i teoretičar, koji vodi Letnju školu filmske dramaturgije *Slobodan Stojanović*.

Ovdašnja publika jednako kao prizore, ako ne i više, zna napamet replike iz antologijskih domaćih filmova. Čini se da je to prestalo tamo krajem 80-ih, početkom 90-ih – da li zato što nam je ponestalo antologijskih filmova ili stručnjaka za scenario?

– Više ovo prvo. Ponestalo je okolnosti koje mogu da proizvedu jake autorske ličnosti ili barem perfektnije zanatlije – pre svega reditelje. Što znači da je ponestalo originalnosti i kompleksnosti. S tim što i filmadžije u zadnje vreme žele da pobegnu od filmova koji se zasnivaju na verbalnoj doskočici, koja često vodi u bezrazložno psovanje, jeftine fazona, imitaciju... Morate organizovati scenu tako da pogoduje glumcu u času kad izgovara dobru foru, a to znači da možete izgubiti štošta drugo, važnije. Reč je o postupku koji se preselio na televiziju, i mislim da naše filmadžije sada pokušavaju da senzibilizuju publiku na malo drugačiji film, što nije lak zadatak.

Treba pažljivo gledati filmove i svakom dati šansu i iz njega učiti, bez obzira da li ga smatrate sjajnim ili bezveznim

Neretko su iza tih najboljih filmova stajali veliki književnici – Duško Kovačević, Mirko Kovač, Živojin Pavlović... Vi ste čovek i literature i filma: koliko često naši savremeni filmski autori posežu za književnošću?

– U Srbiji je, od 2000. do danas, među nešto više od 200 filmova – više od 20 adaptacija. No, uglavnom pozorišnih komada, a kad kažemo književnost na filmu mislimo najpre na prozu. Takve susrete možemo nabrojati na prste: dva filma po Sremcu, dva po Mir-Jam, jedan po Gordani Kulić. *Klopka* je snimljena po krimičku Nenada Teofilovića, a *Agi i Ema* prema romanu za decu Igora Kolarova. Susret filma i zahtevnije umetničke proze sa predznakom klasika praktično se dogodio samo u dva filma Sabolča Tolnaja, prema prozi Danila Kiša (*Peščanik*) i Judite Šalga (*Čudna šuma*),

a isto to sa savremenim autorom jedino u „*Top je bio vreo*“ Bobana Skerlića, po romanu Vladimira Kecmanovića (Pa i to se završilo sukobom reditelja i pisca). To su činjenice, a zaključak izvedite sami. S tim što valja dodati da su svi ti filmovi ili imali uspeha u bioskopima i na televiziji, ili dobar festivalski život, ili je reč o kvalitetnim, kultivisanim art-filmovima koji na autorski specifičan način korespondiraju sa književnim predloškom.

Da li su, verovatno u iznudici a možda i zbog sujeta, slučajevi mešanja dva posla, odnosno, dva u jedan umesto nekadašnjih tandema (na primer, pomenuti Kovač i Lordan Zafranović), doprineli da stvari u domaćem filmu ne stoje više tako dobro, bar kad je scenario u pitanju?

– Ima nečeg u tome. Naročito ako znamo da reditelji sa dve-tri vodeće filmske škole nemaju valjan trening za pisanje scenarija – njihovo školsko znanje o tome je nedostavno, i taj sistemski propust retki nadoknade. Rad u tandemu, mada nije lagodan za sujeta, može da ima niz prednosti: stalnu kritičku oštricu prema zajedničkom radu, i dopunjavanje scenariste, čiji je posao da vodi računa o kompoziciji i strukturi priče, dijalogu, karakterizaciji likova, i reditelja, koji razmišlja o vizuelnim rešenjima i vođenju glumaca, dok zajedno misle o smislu i značenju filma. Ipak, čini mi se da se situacija menja. Pogledajte najuspešnije filmove u poslednjih pet godina, najgledanije, poput *Mali Budo* i *Montevideo*, pa i *Pored mene*, i festivalski najuspešnije, poput *Krugova*, *Vlažnosti*, *Amaneta*, *Paname* – svuda je reč o saradnji scenariste i reditelja, naročito kod mlađih. To je dobar trend.

Čemu (na)učite polaznike Škole dramaturgije „Slobodan Stojanović“ na FFS u Vrnjačkoj Banji?

– Pažljivom gledanju filmova. Sposobnosti da svakom filmu daju šansu i da iz nje ga nauče, bez obzira da li ga smatraju sjajnim ili bezveznim. Postavljanju jednostavnih pitanja o priči. Prepoznavanju znakova koji nas navode da im tražimo značenje, stilskih tehnika koje nam omogućavaju da razumemo film, poređenju filma ne samo sa drugim filmovima, već i sa drugim umetnostima. I naravno, veštini da sve to što vide uobličie u tekst.